

Od neba do zemlje: percepcije realnosti u slikarstvu ikona

Ovaj članak raspravlja o interesu prema stvarnom svijetu i njegovom prikazivanju u umjetnosti kasnog bizantskog perioda pa do 16. stoljeća. Najprije se u rad uvode literarni tekstovi, ekfrazе, koje hvale prikaze prirode u, najvjerojatnije, zapadnim umjetničkim djelima, te drugi književni tekstovi, poput homilija solunskog biskupa Simeona, koji osuđuju naturalizam u umjetnosti kao herezu. Sva su mišljenja bila pod utjecajem s jedne strane oduševljenja bizantskih učenjaka koji su vidjeli umjetnost rane renesanse, te s druge, ideološkim raspravama o jedinstvu Crkve. Izabrani primjeri koriste se da bi se ispitalo kako su bizantski umjetnici poboljšali svoje slikarstvo uvodeći prikaze ekspresija i emocija te različite aspekte iz stvarnog života. To je često uključivalo zapadne modele, koji ne samo da su stimulirali umjetnike da se suoče sa stvarnošću kao umjetničkom temom, već su i legitimizirali ovu praksu. Naposljetku, nove ikonografske teme uvode svijet smrtnika u svijet religijske umjetnosti s ciljem osnaživanja didaktičke poruke. Tebaida, omiljena tema od ovog perioda nadalje, prikazuje svakodnevne aktivnosti redovnika s ciljem veličanja njihova zemaljskog raja. Dvije ikone s rijetkom temom propovijedanja pokušavaju educirati promatrače svojom neublaženom izravnošću. Jedna ilustrira sadržaj propovijedi, dok druga prikazuje upravo trenutak propovijedi u jednoj pravoslavnoj crkvi. Zajedničko im je to što suprotstavljaju svijet pobožnih s onim grješnika te što, koristeći prijetnju pakla i Sudnjega dana, pokušavaju nečemu naučiti promatrača. Oba se djela, iako u formi ikona, odmiču od uobičajenog značenja koje prenose bizantske ikone. Ona su proizvod društva u čijem je religijskom životu propovijed imala važnu ulogu. Na venecijanskoj je Kreti propovijed bila glavno sredstvo pomoću kojega su ne samo prosjački, već i pravoslavni propovjednici nastojali obraćati na svoju vjeru, ali i osigurati da vjernici različitih denominacija ostanu pod okriljem svojih crkava. Ipak, takva su djela iznimke te nisu osigurala budućnost u pravoslavnoj religijskoj umjetnosti.